

Креативна освіта – вимога часу

Анатолій Іванович Сологуб
Південно-Східний центр креативної педагогіки,
м. Кривий Ріг, 50084, Україна

Анотація. *Мета дослідження* – визначити методи, форми та прийоми креативної освіти старшокласників. *Задачами дослідження* є визначення сутності креативної освіти, її теоретичної новизни та практичного значення. *Об'єкт дослідження* – освітній процес у ліцеях природничо-наукового профілю; *предмет* – психолого-педагогічні умови навчання, виховання та креативного розвитку старшокласників. В ході дослідження використовувались такі *методи дослідження*: педагогічний експеримент, аналіз та узагальнення передового педагогічного досвіду. В статті обґрунтована теорія, технологія та техніка креативної освіти. Основна ідея – залучення старшокласників до дослідницько-винахідницько-раціоналізаторської діяльності, а вчителів – до науково-методичної роботи. *Результатами* даного дослідження є апробація технологій креативної освіти у середніх навчальних закладах України і виявлення суттєвих змін у розвитку креативності старшокласників та підвищенні якості креативної освіти.

Ключові слова: креативна освіта старшокласників; технологія креативної освіти; техніка креативної освіти.

A. I. Solohub. Creative education is a requirement of time

Abstract. *The aim of the study* is to define methods, forms and techniques of creative education of high school students. *The objectives of the study* is to determine the essence of creative education, the theoretical novelty and practical value. *The object of the study* is educational process in lyceums of natural-scientific profile; *the subject of the study* is psychological and pedagogical conditions of education, upbringing and creative development of high school students. The following *research methods* were used: pedagogical experiment, analysis and generalization of advanced pedagogical experience. The article substantiates the theory, technology and technique of creative education. The main idea is to involve high school students in research, innovation and innovative activity, and to teach teachers to scientific and methodological work. *The results of the study* are the testing of implementation technologies in school of Ukraine and the identification of significant changes in the development of creativity of high school students and improving the quality of creative education.

Keywords: creative education of high school students; technology of

creative education; techniques of creative education.

Affiliation: South-East Center of Creative Pedagogy, Kryvyi Rih, 50084, Ukraine.

У Законі України «Про освіту» наголошується, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих, і фізичних здібностей, формування цінностей, необхідних до успішної самореалізації» [1, с. 4]. Очевидно, що у досягненні зазначеної вище мети на сучасному етапі суспільно-економічного розвитку України має активно формуватися інноваційно-інформаційне середовище. Непередбачуваність і темпи соціально-економічних змін, що відбуваються в сучасному світовому життєвому просторі, та професійна і побутова діяльності природно вимагають від сучасної людини розвинених якостей креативної особистості. Від неї вимагається розвинене і швидке, гнучке і оригінальне, асоціативне та критичне мислення і здатність до ретельної розробки власних творчих планів, ідей та їх творчої реалізації. Їх рівень має визначатися із врахування процесів глобалізації і відповідати європейським та світовим вимогам. Саме це, на наш погляд, може дозволити уникнути або ж хоч пом'якшити світову комплексну кризу глобального, регіонального та локального рівня. Не випадково діяльність та заходи міжнародних організацій будуються, виходячи із необхідності «мислити – глобально, а діяти – локально». Комплексна криза світового масштабу настільки гостра, що людство, на думку футурологів, може спасти лише його активна творчість. Саме про це свого часу сказав видатний американський психолог Карл Роджерс: «Якщо в сучасному світі ми не матимемо людей, які конструктивно реагують на найменші зміни в загальному розвитку, ми можемо загинути, і це буде тією ціною, яку ми заплатимо за відсутність креативності» [3, с. 17].

Виходячи з вище зазначеного, освіта як галузь людської діяльності, що вирішує завдання формування підрастаючого покоління, обов'язково має плекати саме таку особистість та суспільство, які виявляють високу здатність до змін – креативність. Вона, як здатність до творчості, з'являється в людини не враз за її бажанням, а «народжується» в муках постійного, багаторічного і важкого пошуку. Зміни в людині відбуваються достатньо повільно, а тому від освітян вимагається наявність великого терпіння і мужності та системного залучення учня до творчого пошуку. Імена вчених, які прикрашають історію людства, – В. І. Вернадський, М. Склодовська-Кюрі, І. І. Мечніков, А. Ейнштейн, І. П. Павлов, Л. Пастер, Д. І. Менделєєв та багато інших – тільки тому й відомі людству постаті, бо ж ще в дитинстві постійно знаходилися в

умовах власної творчої діяльності, що виявилися засобом самореалізації їх природної потенційної обдарованості. Дослідженнями психологів підтверджується, що генотип визначає потенційну спрямованість на креативність, але це не єдине, що остаточно визначає актуальний рівень її розвитку. Велике значення має ще й середовище, а тому саме воно повинно бути, образно кажучи, таким «полем креативності», яке спонукає дитину до постійної та інтенсивної, продуктивної і соціально-значимої творчості.

Багаторічні теоретичні та експериментальні пошуки оптимальних умов розвитку креативності у профільному навчанні природничих предметів привели до визначення сутності базових положень теорії, технології і техніки природничої освіти старшокласників, що викладені у [5].

Теоретичні засади креативної освіти складають положення гуманістичної філософії, психології і педагогіки, які передбачають визнання учня як унікального творіння Природи і головну дієву особу освітнього процесу. Разом з тим, виходимо із розрізнення понять «креативність» і «творчість», між якими існує діалектичний зв'язок. Перша – здатність людини до творчості, що може забезпечувати існування другої, як процесу. Вони пов'язані між собою подібно тому, як м'язова сила і рух, який здійснюється завдяки першій. Головна педагогічна ідея полягає у надзвичайній актуальності і доцільності в сучасних суспільно-економічних умовах розвитку особистості учня та плекання його як креативної особистості.

Технологія креативної освіти – це відкрита до змін педагогічна система, що є органічною єдністю дослідницької, винахідницької та раціоналізаторської діяльностей, як визначальної складової всієї навчальної діяльності старшокласника. Беручи до уваги їх значення, в багаторічних дослідженнях визначено інноваційні типи уроків, які є такими формами навчальної діяльності, що в органічному поєднанні створюють педагогічну систему креативного освіти.

Техніка креативної освіти – це комплекс педагогічних знань, умінь і навичок педагога, необхідних для науково-обґрунтованої організації пошукової діяльності кожного окремого учня та учнівського колективу в цілому. Особливе місце в техніці креативної освіти надається прийомам творчих дій і взаємодії учнів між собою та вчителем, як пошукачів, які виконують функції, властиві науковій та науково-технічній діяльності: автора, доповідача, опонента, рецензента, консультанта. Особливість і принципова відмінність техніки креативної освіти полягає в тому, що між вчителем і учнями існують рівноправні партнерські ділові відношення. Вчитель в системі креативної освіти виявляє ділові і наукові якості

пошукача: філософа, психолога, педагога, соціолога, валеолога.

На підставі одержаних результатів експериментальних пошуків сформоване глибоке переконання, що сучасна українська профільна освіта має стати креативною. Адже швидкоплине сучасне життя більше всього вимагає готовності людини до змін, як здатності плідно вирішувати проблеми сучасного життя – креативності.

Починаючи з середини 70-х рр. минулого століття автором здійснено багаторічні пошуки і розробки педагогічної технології, впроваджено інноваційну типологію уроків, що є органічною єдністю дослідницько-винахідницько-раціоналізаторської діяльності. Їх типи і види, як елементи технології, відповідають логіці й етапам творчої діяльності, що вимагає спеціальної підготовки до пошуку, як дослідження, його виконання, застосування одержаних результатів дослідження, підведення підсумків, програмування і планування нових пошуків [4; 5]. Впровадження даної типології уроків у сучасних умовах середньої освіти підтверджує доцільність вибору теоретичних засад, ефективність педагогічної технології та техніки, що ґрунтуються на гуманістичних філософських, психологічних та педагогічних засадах теорії творчості. Особливо помітне якісне оновлення технології креативної освіти здійснюється у зв'язку з її збагаченням ІКТ та валеологізацією освітнього процесу.

Зважаючи на відповідність технології креативної освіти сучасним суспільно-економічним викликам вважаємо за необхідне широке її впровадження, особливо в ліцях природничого профілю. Впевнені, що саме креативна освіта може суттєво сприяти збагаченню наукового потенціалу нашого суспільства. Суспільні вимоги креативної освіти підтверджуються видатним вченим Марією Складовською-Кюрі, яка наголошувала: «Сукупність здібностей, необхідних для справжнього наукового покликання, як явище неповторно цінне, і тонкий скарб, а тому було б нерозумно і злочинно давати йому гинути, а тому треба турботливо доглядати за ним, надаючи все можливе для його розквіту» [2, с. 281].

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: за станом на 05.09.2017 р. № 2145-19 // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 38-39. – с. 380.
2. Кюри Е. Марія Кюри [пер. с франц.] / Е. Кюри. – М. : Атомиздат, 1979. – 336 с.
3. Роджерс К. Свобода учиться [пер. с англ.] / К. Роджерс, Д. Фрейберг. – М. : Смысл, 2002. – 527 с.
4. Сологуб А. І. Розвиток креативності старшокласників у навчанні

природничо-наукових предметів : [монографія] / А. І. Сологуб. – К. : Леся, 2015. – 372 с.

5. Сологуб А. І. Креативна природнича освіта: теорія, технологія, техніка / А. І. Сологуб. – К. : Леся, 2018.

References (translated and transliterated)

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» : za stanom na 05.09.2017 r. № 2145-19 [The Law of Ukraine «On Education» as of 05.09.2017 y. No 2145-19] // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 2017. – No 38-39. – s. 380. (In Ukrainian)

2. Curie E. Madame Curie : A Biography / Eve Curie. – New York : Literary Guild of America, 1937. – 442 p.

3. Rogers C. Freedom to Learn / Carl Ransom Rogers, H. Jerome Freiberg. – Merrill, 1969. – 358 p.

4. Colohub A. I. Rozvytok kreatyvnosti starshoklasnykiv u navchanni pryrodnycho-naukovykh predmetiv [Development of creativity of high school students in the study of natural sciences] : [monograph] / A. I. Solohub. – K. : Lesia, 2015. – 372 s. (In Ukrainian)

5. Colohub A. I. Kreatyvna pryrodnycha osvita : teoriia, tekhnolohiia, tekhnika [Creative natural education: theory, technology, technology] / A. I. Solohub. – K. : Lesia, 2018. (In Ukrainian)

Received: 12 April 2018; in revised form: 29 April 2018 / Accepted: 30 April 2018